

Gulácsy Irén

Történelmi miniatűrök

Elbeszélések

AMTAK Bt, 2025

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

**Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis
u. 6/B.**

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!

ISBN 978-615-6907-32-5

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

Tartalom

A király és az orvos	4
Festett címer	28
Bajok az estebéddel	44
Liliomnyílás	52
Remete szent Pál Budára ér	63
A kinisi boszorkány	70
Mária király	83

A király és az orvos

Alig ért lakosztályaig a király, máris látogatót jelentettek neki.

Tudós magister Radlicza János volt a jövevény. A magyar király: Anjou Lajos kérelmére a francia király választotta ki legjobb orvosai közül s küldte el hozzá. Budáról irányították Nagyszombatba.

Őfelsége legott visszafordult hálójának küszöbéről. Antekamerájában helyeztette le a karosszékét. Itt akarta fogadni az új doktort. Intett:

- Bocsásd be, Olivier!

A rövid várakozás alatt a türelmetlenségnek egy nála egész szokatlan kifejezése tükröződött arcán. Halk és öntudatlan, tompa kis torokhangokat hallatott.

Szeme az ajtóra feszült.

Aztán egyetlen pillantással fogta föl a belépő, negyvenes éveinek kezdetén sejthető, magos alakú férfit.

Az elégedettségnek egy kurta fölélénkülése futott át rajta.

Bólintott és csupán az illem legszűkebb formaságaira engedve időt a jövevénynek, azonnal kérdéseket intézett hozzá:

- A montpelieri híres orvosi iskola tanítványa, úgy-e, illustrissime?

- Előbb tanítványa, majd tudora, - hangzott a nyugodt és öntudatos válasz.

- Úgy írják, lengyel eredetű?

- Kalisz vidékéről, lengyel nemesi szülőktől származom, - szólalt meg egyszerre magyarul és hajolt meg könnyedén a doktor. - Mi lengyelek...

A király elérte.

A forgalmas szomszédságban javarészt tudtak magyarul.

Hát ő is abbahagyta a latint.

- No, derék! - mondta elismeréssel. - Eggyel több ok örülöm, ha elfogadja szolgálatomat.

- Hivatásomban jár a *genus hominum* mindennemű szenvedései ellen harcolnom! És ha fölséged panaszai mélyszántatúak, mint hiszem...

- Bizony, - lélegzett mélyet Lajos, észre sem véve, hogy Radlicza nem adózott külön bókkal az ő fejedelmi

személyének, hanem csak általánosságban, "emberi szenvedésekről" beszélt.

- Igen, - ismételte. - Vannak panaszaim s ezek koránt sem gyermeki kisdedyögdcicsélések! De hát... Honnan supponálja kigyelmed erős mivoltjukat?

- Fölség, doktort többé-kevésbbé beteg ember hí csupán! - tért ki csöndes tréfával az orvos az egyenes válasz elől.

Lajos fürkészőleg ráncolta szemöldökét.

- Lát talán valami jelt? - tudakolta.

- Bátorkodom majd közleni, ha előbb engedelmével megegzamináltam fölségedet.

- Csakhogy ez nem olyan fölöttébb igen egyszerű! - emelkedék intésre Lajos kesztyűs keze. - Házamnál szokás, hogy mielőtt orvost fogadnék, annak előbb szabott követelményeknek kell magát alávetnie. Elsősorban is...

A mester érdeklődve figyelt.

Egy percre találkozott a tekintetük. S az orvos szemét nem kerülte ki, hogy Lajos túlsietten kapta vissza pillantását.

Mintha zavart vett volna észre a király nézésében...!?

Az ő arca annál határozottabb kifejezést öltött.

Lajos folytatta:

- Elsőbben is obligálnia kell magát, hogy rajtam kívül más beteget nem gyámolít.

- Elfogadom.

- Más doktori renden levő személyekkel nem tanakodik.

- Elfogadom.

- ... barátságokat nem köt.

- Elfogadom.

- Vendégeket nem lát.

- Elvállalom.

- Palotámban lakik és... egyedül!!

- Eddig is könyveimben temetkező rideglegény voltam, felség! Afféle: "*homo per se...*" A kíváncsi nem ütődik nehézségembe.

- De, - jelent meg Lajos szemében ismét az előbbi könnyű zavar - lelkemben jár megmondanom, hogy ez a követelés: szigorú...! Fölöttébb szigorú! Igen - fűzte tovább most már megszilárdult tekintettel - igazából szinte a rabsággal egyetérő! Mert illusztrissime a palotámat, bár környezetemet is, el sem hagyhatná. Őrségem kigyelmedé is... Ezek fölül pedig esküt kell tennie, kitől ha legkisebben is eltávolodnék... Életéről sem felelhetnék többé. Hát jól gondolja meg, nemes uram!

Radlicza másodszor hajolt meg.

- Fölség, máris határoztam.

- Eszerint marad.

- Köteles hódolattal közlöm, hogy a föltételeket nem fogadhatom el.

- Hogyan...! - lepődött meg kissé Lajos, akit életében először ért visszautasítás.

A professzor nyugodtan mosolygott.

- Úgy, hogy ha fölséged pusztá férfiúi ígéretének nem, - akkor az eskümnél sem hihetne. *Pro secundo*: mert halálos fenyegetésnek terhin szolgálnom: férhetetlennek érezném fölséged s a magam dignitásával is. Én, uram, nem hatalmaskodás alatt, hanem állapotommal járó úri-böcsületes kötelemtudásomban kívántam kéztől lenni! S nem oly aránt parancsra, semmint szeretetből. Levén pedig...

- Nos!

A király szeme fénylett.

János mester állta.

Előbbre jött.

- Fölséged odatúlról, messziről hozatott, - folytatta csöndes, részletező hanghordozással. - Nyilván, mert ajánlottak. De még nyilvánban, mivel instinctive bízott tudásomhoz. Már pedig király nem tévedhet! Főképp nem olyan, mint fölséged hallatik lenni! Akkor meg ha ezek mind így vannak, fejem ottan üttesse fölséged! Mert akkor nekem talán máris oly figyeléseket kelle eszközölnöm, kikért efféle jár s ní, még bizon simpliciter hallgatást sem fogadtam!

Lajos képedezett is, meg föl is derült.

Aztán csak a derültség mellett maradt.

- Adta kevély lengyele! - csóválta fejét. - S nó, még hozzá csavaros eszü, nagy fő perforgató is...! De: jó. Vagyon igazság abban, melyet mondott. Ahol bizalmatlansággal jönnek rám, helyében talán szintügy... Szóval: ez rendben!

- Fölséged...?

- Kedves nékem a kigyelmed szabad beszédje, lovagra valló gondolkodása. Elállok az eskü mellől, halálzáradékkal. Beérem nemesi szavával s emberemnek tartom.

- Én meg esküszöm uram, hogy mától utolsó leheletemig, titkok legcsekélyebb kisúgása s minden kikötés nélkül, egész fölségedé vagyok. Úgy segítsen engem három személy egy-bizony Isten!

Ez megint nagykeblű és lengyeles volt.

A két férfi pillantása ismét kereszteződött.

Most azonban egész más valami rejlett a mélyén, mint az eddigieknek! Megtelt a kölcsönös tetszés és vonzás bensőségével. Mintha mind a ketten arra eszméltek volna, hogy már hosszú esztendők óta ismerik egymást s mintha ez a régi ismeretség telve volna a legbizalomgerjesztőbb tapasztalatokkal és kölcsönös becsüléssel... Szinte a barátsággal volt határos.

Lajos meghatottan bólintott új hívére:

- Köszönöm, uram! És köszönöm azt is, hogy meggyőzött. Szeretem az elmeéllel párosult bátorságot, kinek - hol lehet - szívesen engedek. Királyok is csak test szerint vagyunk s egyaránt porból levénk! Mostantól hát lelkem Isten, - tetemeimnek állapota pedig a kigyelmed keze közt...! Mától fogva orvosunkká vesszük. Azaz... Mert még egy dolgot kell tisztába raknunk itten...!

- Hallgatom, fölség!

Lajos arra utalt, hogy a legkorlátozatlanabb szabadság ellenére is, melyet új alattvalójának nyújtani kívánt, annak élete... talán mégsem volna biztonságban! Lehetnek fegyverek, bárdok, melyeket nem a királyi őrség keze forgat; melyek... nem is láthatók! De melyek azért nemkevésbé lesujthatnak az orvosra, hivatása közben...!

- Fölséged némely nyavalyák contagiosus voltára céloz!

- Úgyvan, - felelt Lajos egyszerűen.

S nyíltan megmondta, hogy oka van tartani bajának ilyen természetétől. Megkedvelte új emberét. És épp e rokonérzésnél fogva - igen, most már úgy vélte - jobb is, ha önként fölmenti szolgálata alól és eltávolítja környezetéből.

Magister Johannes azonban csak állt nyugodt-komolyan.

Mikor a király bevégezte szavait, ráemelte higgadt, kék szemét.

- Fölség, - felelt - talán túl is bátorságosnak fog hatni, kit most mondandó vagyok! De én azért mégis kimondom! Ahogy nem készíttetett senki oly esküvésre, melyet nem kívántam tenni, úgy föl sem oldozhat, bár király is alóla, ha egyszer saját szántomból tettem. Én már fölséged híve vagyok s ezen többé nem változtathatunk.

Egyébként sietett a megnyugtatóssal.

Nemcsupán nemes ember volt, hanem a Szent Lázár rend lovagja is azonkívül. Ama rendé, melyet II. Damase pápa fundált, - melynek nagymestere is csak egy különös bajjal fertőzött beteg lehet s melynek számos lazaretuma működött ma Franciaországban.

- Nekem magamnak is vala gondomra egy ily lazaretumom...

- Kigyelmed ígyhát nem tart...?

- Semmitől!